

relativno trdno sedečih lastnikov politične moči, ki so se zbirali okoli Josipa Broza Tita. Politična gerontokracija, oznamenovana s svojim mesijanskim klišejem, je v spopadu s srbskim liberalizmom sicer zmagala. Razkoraka med samoupravno demokratično deklarativnostjo in oblastniško samopašno dejavnostjo pa ni mogla premostiti. Branje Latinkine knjige vsiljuje premislek o tem, da so dogmatske komunistične elite kljub retoriki o samoupravljanju in kljub fasadi demokracije v bistvu občevala le med seboj, samoupravni populus pa je bil potisnjen na obrobje.

Latinka Perović polni svoje besedilo Zapiranja kroga z znanstveno analizo. In to zlasti še tam, kjer prek členitve spopadov različnih razvojnih konceptov med »liberalci« in »konservativci« obravnava odnose v jugoslovanski federaciji, vlogo Zveze komunistov, pa tudi pomen mednarodnega dejavnika, utelešenega zlasti v politično vsiljivi tutorski vlogi Sovjetske zveze L. Brežnjeva. Družboslovno živahno so intonirani tudi tisti deli obsežne avtoričine knjige, kjer L. Perović na ravni zgodovinskega posploševanja vrednoti državni socializem, kolektivizem, egalitarizem, kult voditelja.

Kljub bogati podatkovni podlagi knjige delo ne zaide v utrujajočo faktografijo, temveč na zgodovinsko sintetičen način predstavi »zapiranje kroga«. Ali ni tudi iz takšnega »zapiranja kroga«, vsaj delno, zrasla tudi »kvadratura kroga« sedanje srbske politike? Tudi v tem bi utegnili biti ena izmed sestavin družboslovne sporočilnosti predstavljene knjige. Zlasti še za tiste, tu mislim predvsem na politologe in sociologe, ki bodo proučevali globlje razloge razpadanja in razpada jugoslovanske federacije, ki v svoji avtentični obliki, brez politično poudarjenega partijskega veznega tkiva, pravzaprav ni nikoli obstajala. Knjigo je mogoče šteti med tisto vrsto tehtne znanstvene literature, ki – sine ira – razkriva globlje plasti partijskih nacionalnih in ideoloških podlag dogajanja v Jugoslaviji. In to na način, ki se je otesel cenene nostalgčnosti in poenostavljanja.

Boštjan Markič

Božo Repe

»Liberalizem« v Sloveniji

Borec, Ljubljana 1992

Uveljavljeni slovenski zgodovinar srednje generacije Božo Repe, ki je že v preteklosti s svojimi članki in razpravami s področja sodobne zgodovine pritegnil pozornost ne le zgodovinske, ampak tudi politološke in sociološke strokovne javnosti, se tokrat predstavlja z zgodovinsko monografsko študijo »Liberalizem« v Sloveniji. Delo, ki je izšlo v okviru revije Borec (št. 9–10/92), obsega skupaj z angleškim povzetkom 274 strani besedila. Dodano je tudi nekaj slikovnega gradiva in pod njim nekaj pomenljivo poantiranih misli. Tako poleg fotografske predstavitve »dramatis personae« (danes že rahlo pokritih z bolj ali manj ironično zgodovinsko patino) lahko zasledimo nekaj zgoščenih razmišljanj glede na glavno temo avtorjevega dela. Seveda zavoljo slikovnih vložkov delu ne pripisujem narave fotografsko-besednega albuma, temveč opozarjam le na razgibano komponiranost knjige. Dr. Božidar Repe je svoje delo razdelil poleg spremljajoče besede in sklepa v devet poglavij: Opozicijska in alternativna gibanja v Sloveniji in Jugoslaviji od konca vojne do začetka šestdesetih let; Politični program slovenskega »liberalizma«; Ekonomski koncept slovenskega »liberalizma«; Časovna razmejitev obdobja »liberalizma« in nekaj splošnih značilnosti obdobja; Obdobje delne sprostitev političnega življenja in iskanja novih političnih in gospodarskih poti (1964–1967); Prelomno leto 1968; Cestna afera v Sloveniji; Konec obdobja »liberalizma«; Primerjava slovenskega »liberalizma« s tedanjimi gibanji drugod po Jugoslaviji.

Dogajalni prostor in čas Repetove študije sta Slovenija in obdobje v času od druge polovice šestdesetih do začetka oziroma sredine sedemdesetih let, čeprav Repe, vendar bolj mimogrede, posega tudi na zunajslovensko dogajanje. Vendar obdelava celotnega jugoslovanskega liberalizma, ki bi na zgodovinski, sociološki in politološki sintetični način obravnaval ta pojav, še čaka družboslovno pero.

Repetovemu delu, kljub temu da imajo danes živeči protagonisti tega obdobja do njega različna mnenja, ne bi mogli očitati, da je v funkciji »uporabnostnega« političnega trenutka in da se je Repe podal na znanstveno sumljivo pot konjunkturne izrabe tematike. Repe, ki nima težav s pravilnim kronološkim zaporedjem dogodkov na slovenskem političnem prizorišču, ob upoštevanju zgodovinsko kritične refleksije analizira nosilce politične moči tistega časa, njihove politične zamisli in politično dejavnost. To počne na zgodovinsko korekten način in tako, da mu ni mogoče očitati zgolj nekakšnega političnega pikantnega voajerstva ali »opravljivega« brskanja po dokumentih. Nimamo torej opravka z Repetovo poenostavljeno kvazi-analitično zgodovinsko držo. Gre za – tudi glede na čas in okoliščine nastajanja dela in tudi še zlasti njegove objave – relativno pretehtano zgodovinsko rekonstrukcijo naše neposredne slovenske politične preteklosti in tudi za njeno studiozno zgodovinsko ocenjevanje. Seveda na nekaterih mestih v knjigi avtorjeva preveč fragmentirana zgodovinska retrospektiva (zlasti pri poglavju o cestni aferi in o »poslanski aferi«) zamegljuje celoto dogajanja. Vendar iz bogatega drobirja političnih dogodkov očitno ni bilo vselej lahko

predstaviti zaokrožene celovitosti dogajanja in na enak znanstveno utemeljen način.

Branje Repetove študije se lahko izteče v tele ugotovitve: a) kako pomembno vlogo so v obravnavanem času igrale ideološko usmerjevalne naprave partije, b) da partija kljub vsemu ni bila monolitna, ampak da je imela znotraj sebe opozicijo, ki se je zavzemala – znotraj obstoječega sistema – za bolj demokratično, za manj enoumno alternativo, c) da demokracija ni (bila) sestavni del slovenskega političnega arhetipa, ampak da je to bila vsaj ideološka, če že ne neposredno administrativna represija, č) da noben pojav, tudi slovenski »liberalizem«, ni nenadoma izbruhnil kot kakšen politični gejzir, ampak da ima svoje predhodnike tudi v prejšnjih rahljanjih sistema, da gre torej vendarle za organsko rast demokratičnih procesov. Za razmišljujočega bralca pa naj ob solidni Repetovi knjigi kot »domača intelektualna naloga« ostane vprašanje: ali ne temelji skepticizem velikega dela slovenske populacije do socialističnega projekta tudi na rezultatih obračuna (takrat) zmagovite partijske politične elite nad »liberalci«?

Boštjan Markič